

Årsmøte i Buskerud
Arbeiderparti
13. og 14. april 1991

Statsminister Gro Harlem Brundtland

DEN POLITISKE SITUASJONEN

I INNLEDNING

De siste søndagene har mange nordmenn fulgt TV-serien "Veier til vår tid" med Reidar Hirsti som hovedredaktør. Serien er langt fra avsluttet, men for mange av oss har den allerede fungert som en minnebok fra en ganske nær fortid og gjenkalt episoder og begivenheter som har preget oss alle.

Serien viser oss også hvor nær knyttet arbeiderbevegelsens historie er til vår moderne norske historie og oppbyggingen av velferdsstaten - gjennom utviklingen av helsetjeneste, eldreomsorg, utdanning for alle, boligbygging og industrireising og gjennom spredning av kulturtilbudene til hele landet.

Vi kan være stolte av vår egen innsats og arbeiderbevegelsens bidrag til å skape et moderne velferdssamfunn. Men utfordringene i dag er nye. Det er de utfordringene vi nå sammen må møte. Svarene vi gir, og løsningene vi foreslår, kan heller ikke være de samme. Vi husker alle valgplakatene der røyken fra fabrikkpipene steg optimistisk til værs. Industrivekst ga oss velstand som var et nødvendig element for å skape verdigrunnet velferdstaten var avhengig av. I dag vet vi at også miljøkonsekvensene må inn i de regnestykkene vi setter opp. Vi må ta ansvar for kommende generasjoner.

Vi lever i en urolig verden, preget av nye muligheter, men også av sterke brytninger. Gamle stengsler er revet i Øst-Europa. I Vest-Europa skaper utvidet økonomisk samarbeid nye muligheter for økt aktivitet og sysselsetting. Samtidig opplever vi tilbakeslag. Ennå er det usikkert om det er demokratiet eller de gamle maktap-

paratene som vinner fram. Saddam Husseins overfall på Kuwait, og den hjerteskjærende flyktningetragedien vi nå følger fra dag til dag, har vist oss hvor begrensede muligheter verdenssamfunnet har til å øve kontroll. Daglig blir vi også minnet om hvordan folkene i Afrika hjemsøkes av sult og nød. Vi kjenner alle de farer som truer klima og miljø på vår klode.

Partifeller! De utfordringer som møter oss ute og hjemme, kaller på det beste i oss. Fremfor alt viser de behovet for å vinne tilslutning og bygge på våre egne verdier om likhet, frihet og ansvar for hverandre. Vi må mobilisere krefter og vilje til å ta ansvar og løse problemer i fellesskap.

II. ET BEDRE SKATTESYSTEM

Skattesystemet er en av årsakene til at vi får mindre igjen av det vi satser her i landet - at kapital og arbeider kaster mindre av seg enn i de fleste andre industriland. Det har vi ikke råd til. Vi må sikre et bedre grunnlag for velferdssamfunnet.

Som dere vil ha sett av avisene, la Regjeringen igår fram forslagene til den store skattereformen. Dette er et ledd i regjeringens arbeid for å skape et bedre grunnlag for vekst og full sysselsetting.

I Arbeiderpartiet har vi arbeidet helt siden slutten av 70-årene for å få til et nytt og mer rettferdig system. Det nåværende er helt gjennomhullet av fradragsordninger og fører til en urettferdig fordeling av skattebyrdene.

Det er i dag ofte stor forskjell på hva som betales i skatt mellom folk med nokså lik reell inntekt og betalingsevne. Når skattelistene legges ut hver høst, kan alle se at det er lite samsvar mellom den skatt som betales, og de ressurser den enkelte rår over. Denne urettferdighet må vi gjøre noe med!

De mange fradrags- og avskrivningsordningene har ført til at næringslivets investeringer ofte er mer preget av ønsker om å

spare skatt enn av reell lønnsomhet. For myndighetene har det kompliserte systemet også gjort det vanskelig med effektiv kontroll.

Arbeiderpartiet og Regjeringen har tre hovedmål med den reformen som nå legges fram:

- Vi vil sikre grunnlaget for et høyt fellesforbruk gjennom et enklere og bedre skattesystem.
- Vi vil ha større rettferdighet, særlig mellom lønnstakere og næringsdrivende.
- Vi vil ha et system som bidrar til bedre bruk av våre ressurser og gir grunnlag for økt sysselsetting og verdiskapning.

Arbeiderpartiet har ikke tenkt å konkurrere med Høyres uansvarlige løfter om skattelettelse. Vi vil i hovedsak bygge på et uendret skattenivå. Når vi denne gang likevel legger inn en reell skattelette på 2 - 2 1/2 mrd. kroner for 1992, er det for å unngå at enkeltgrupper skal komme urimelig ut. Det er direkte galt når noen nå påstår at folk med vanlig inntekt og stor gjeld vil tape på reformen. Det er heller ikke tale om økt boligskatt. Boligtakstene økes ikke for 1992, og fordi nettoskattesatsene går ned, vil mange få redusert skatt av egen bolig.

Regneeksemplene viser at at det også blir lavere skatt for de med vanlige inntekter og høy gjeld. For de med veldig høye inntekter og stor gjeld, og som har hatt fordel av dagens system, blir det ingen gevinst. Verdien av rentefradraget vil øke for de med lav inntekt, mens den går ned for de med høyere inntekter. Endelig får vi gjennomført kravet om lik verdi for rentefradraget som partiets landsmøte satte på dagsorden allerede i 1979. Dette vil ikke minst være til fordel for yngre mennesker. Det er tross alt de noe eldre som har den høyeste inntekten. Det er 40-åringene med høy inntekt som har den største gjelden - ikke de helt unge. Økingen av minstefradraget gjør at skatt av inntekten før fradrag - også kalt bruttoinntekten - bare vil øke for de inntekter som ligger over 250 000 i kl. 1 og over 300 000 i kl. 2.

Enkelte - ikke minst i SV - påstår at det nå blir lavere skatt for inntekt av kapital enn av arbeid. Virkeligheten er anderledes. Hoved-problemet i dag er at mange typer kapitalinntekter ofte ikke blir beskattet. De store formuene plasseres ikke som vanlig bankinnskudd. Bankrenter er i dag blant de få kapitalinntekter som beskattes fullt ut mens mange gevinster og andre kapitalinntekter slipper unna. Regjeringens skattereform vil sørge for at alle typer kapital-inntekter nå blir rammet av den samme skatt på 28 % - og for mange vil det reelt være en øking. For renteinntekter i bank - som jo er den spareform de aller fleste bruker - vil det for mange bli noe lavere skatt.

Ser en på 150 000 kr. i renteinntekter og like mye i lønnsinntekter og tar hensyn til at det er formuesskatt på den kapital som ligger bak renteinntektene, ja så er skatten som andel av inntekten lavest for lønnsinntekten.

Og skatt på lønnsinntekt går klart ned på de fleste nivåer. 4 av 5 lønnstakere får nå en marginalsatt ved overtid på under 36%. Den høyeste overtids-skatt på lønn kommer under 50%. Og når vi nå endelig får på plass det gamle A-parti-kravet om deling av næringsinntekter i en person-del og en bedriftsdel, så kan vi virkelig si at dette er en lønnstakervennlig reform!

I forhold til avisoppslag, bl.a. i Aftenposten, er det nødvendig også å påpeke: Det er ikke tale om store økninger av avgiftene. Avgiftsøkningene for 1992 vil bli klart mindre enn det Regjeringen Syse foreslo for 1991. Virkningene utover justeringer av særavgiftene for den vanlige prisstigning vil etter Regjeringens opplegg bli ca. 0,3 % på prisindeksen.

I sum vil de fleste faktisk tjene litt på skattereformen allerede i 1992, men det er ikke det vesentlige. Hovedsaken er at vi alle som samfunn og enkeltpersoner i det lange løp vil tjene på at vi får et bedre system.

- Et system med færre huller og lavere satser der bedrifter og enkeltpersoner oppfordres til å investere fornuftig for seg selv og samfunnet.
- Et system der vi sikrer fellesskapet de inntekter som trengs for et moderne velferdssamfunn med gode helse- og utdanningstilbud.

Det skulle være godt håp om at vi nå får til en skikkelig reform, og at et flertall i Stortinget vil vise sitt ansvar.

Fremskrittspartiet klager høylydt over at næringslivet blir den store taperen, mens SV hevder at reformen gjør Norge til et skatteparadis for næringslivet. Til dette har jeg lyst til å si: Nå er det på tide at SV tar inn over seg at Arbeiderpartiet er for en produktiv økonomi og et sterkt grunnlag for næringsliv og sysselsetting. Vi har alltid visst at vi må skape det vi skal forbruke - og fordele.

III. ARBEIDERPARTIETS POLITIKK FOR FULL SYSSELSETTING

Full sysselsetting har i alle år vært hovedmålet for Arbeiderpartiets økonomiske politikk. Og vi har lyktes bedre enn i de fleste andre land med en slik politikk. I 50- og 60-årene var det ikke spesielt vanskelig å gjøre det, fordi hele den vestlige verden var inne i en rik vekstperiode. Da oljeprissjokk og tilbakeslag senere førte til rekordstor ledighet i andre europeiske land, holdt vi lav ledighet i Norge ved hjelp av oljepenger og en offensiv økonomisk politikk. Ikke minst tok vi den offentlige sektor i bruk.

Fra 1960 til 1989 økte sysselsettingen i Norge med vel 42 %, mens den i andre vest-europeiske land bare økte med 13 prosent. I 1960 var Norge blant de land i Europa som hadde en relativt lav andel av befolkningen i arbeid, 63.5%, mens gjennomsnittet ute i Europa var 67.7 prosent. Den gang var det en lav andel kvinner i arbeid i Norge. I løpet av 70-årene kom Norge nær opp til Europa-toppen i sysselsetting, med bare Sverige og Danmark foran. Og der har vi holdt oss, på tross av at ledigheten er blitt altfor høy. Det er

den offentlige sektor som bidrar til at sysselsettingen er spesielt høy i de nordiske land. Ikke minst betyr dette mye for kvinnene.

Fra 1970 til 1990 ble sysselsettingen i stat og kommune mer enn fordoblet, og økte med 300 000 personer. I næringsvirksomhet økte sysselsettingen med 100 000, fra knappe 1 400 000 til knappe 1 500 000.

I det meste av denne perioden økte sysselsettingen på et realistisk grunnlag. Det ble likevel en økende risiko knyttet til for mye bruk av oljeinntekter og til den svekkelse som samtidig skjedde for tradisjonell, landbasert industri.

Da den borgerlige regjering slapp løs kredittstrømmene midt på 80-tallet, fikk vi en vekst i forbruk, import og priser som oversteg alle grenser. Det ga også vekst i sysselsettingen, men dette var en vekst på sandgrunn, knyttet til et forbruk og til investeringer som ikke hadde dekning i landets reelle økonomiske bæreevne. Da oljeprisene senere falt, ble det et underskudd som satte hele landets handlefrihet i fare.

Det var Arbeiderpartiet, i nært samarbeid med fagbevegelsen, som måtte ta ansvar for å rydde opp i denne håpløse situasjon. Etter hvert fikk vi prisstigning, lønnsvekst og utenriksøkonomi under bra kontroll. Men sysselsettingen i privat sektor falt mye mer enn det som var ventet, slik at ledigheten er blitt vårt største problem.

Det er særlig to forhold som har virket sterkere inn enn det ble regnet med:

De høye kostnadene har ført til at bedriftene har gjort mer enn ventet for å rasjonalisere produksjonen på alle områder.

Den store gjeldsbyrde for husholdninger og bedrifter, sammen med store problemer for bankene, har ført til at veksten i privat sektor har stoppet opp. Dette er blitt forsterket av høye renter i utlandet, som også virker inn i Norge.

Arbeiderpartiets strategi for å gjenopprette full sysselsetting bygger på at vi må ta både den offentlige og private sektor i bruk. Vi så et klart skille i fjor høst ved behandlingen av budsjettet. Regjeringen Syse ville ikke bruke den offentlige sektor offensivt for å få ned ledigheten. Først etter hvert fikk vi tilslutning til dette fra mellom-partiene. Resultatet ble økte bevilgninger både til kommunene og til statlig aktivitet på ulike områder. Uten disse tiltakene ville situasjonen nå vært enda verre enn den er.

Det er fortsatt vekst i offentlig sysselsetting. Det er ikke der det svikter.

I privat sektor har vi likevel opplevd et nytt tilbakeslag, dels som følge av svakere internasjonal aktivitet og dels som følge av vanskene i boligmarkedet som har forsterket tilbakeslaget i bygge- og anleggssektoren.

Regjeringen vil derfor i Revidert Nasjonalbudsjett gå enda en runde for å øke aktiviteten i den offentlige sektor. Det dreier seg særlig om å øke bevilgninger til jernbane, samferdsel og energi- og miljøtiltak. Slike tiltak gir også arbeidsplasser i privat virksomhet samtidig som de bedrer våre langsiktige vekstmuligheter. En stor del av utgiftene skal dekkes inn ved reduksjoner i overføringer som betyr lite for sysselsettingen.

Med de utspill vi nå har sett fra Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, skulle grunnlaget for samarbeid og flertall i Stortinget for et slikt opplegg nå være godt. Det er mindre enn et halvt år siden de samme partier sto sammen med Høyre om et budsjett som i prinsippet hadde en helt annen innretning.

Men vi kan ikke gjenopprette full sysselsetting uten at vi også får fart på privat sektor. Tre av fire arbeider der. Derfor var det så viktig at LO og NHO lykkes med et oppgjør som viderefører lav kostnadsvekst og bedre konkurransevne. Derfor var det positivt at prisstigningen i mars kom helt ned på 3,5%. Lav prisstigning betyr at selv moderate tillegg gir økt kjøpekraft.

Ikke minst er det viktig at lav prisstigning og moderate lønnsoppgjør gir reelle muligheter for lavere rente. Endelig er Norges Banks rente tilbake til det samme nivå som før Regjeringen Syse overtok høsten 1989. Mer enn noe annet betyr lavere rente et håndslag til de mange husholdninger og bedrifter som nå tynges av høy gjeld. Lavere renter er det viktigste tiltak for å fjerne den proppen som nå stopper vekst og sysselsetting i privat sektor.

Det er for mye pessimisme i norske bedrifter. Nå har vi gitt dem signaler og retningslinjer som gir et bedre grunnlag for nye og framtidsrettede investeringer. Jeg utfordrer bedrifter og enkeltpersoner til å ta mulighetene i bruk!

Lavere rente er viktig for de aller fleste av oss. For husholdninger med lavere inntekter og spesielle vansker med å klare sin gjeld vil Regjeringen komme med et spesielt opplegg i Revidert Nasjonal-budsjett:

Husbankens etableringslånordning utvides. Rammene økes, og lånene skal heretter også kunne brukes i bruktlånemarkedet og til refinansiering av boliger. Dette betyr blant annet at familier som står i fare for for å måtte gå fra boligen, kan søke kommunen om etableringslån fra Husbanken til avløsning av dyre, private topplån. Ordningen kan innføres fra 1. juli i år, når Stortinget har behandlet Revidert Nasjonalbudsjett.

Med den vanskelige situasjonen på arbeidsmarkedet får vi stadig flere langtidsledige. Det er en tragedie for den som rammes - og det skaper uro og usikkerhet i familien og og i nærmiljøet. Regjeringen vil nå gi alle langtidsledige som mister trygden etter 80 uker, et tilbud om arbeidsmarkedstiltak, utvidet arbeid for trygd, lønnstilskudd eller opplæringstiltak. Kommunen må nå ta i bruk mulighetene i den utvidede ordning med "arbeid for trygd". Slik kan kommunene løse nødvendige oppgaver samtidig som de ledige får erfaringer som kan bedre muligheten til ny jobb.

Mange unge er urolige for om de vil få en utdanningsplass. For å hjelpe ungdom under utdanning vil Regjeringen opprette 3000

ekstraordinære studieplasser i høyere utdanning. Dette vil samtidig lette presset i den videregående skole. Her vil Regjeringen stille 40 millioner kroner til disposisjon for fylkene til utstyr og lokaler. Slik kan vi oppnå en ekstra satsing på elevplasser i det videregående skoleverket, ikke minst i de yrkesfaglige studieretningene, som har fått alt for liten oppmerksomhet både fra statens og fylkenes side.

Partiet og LO satte for et par måneder siden ned et eget utvalg under ledelse av Gunnar Berge for å gå gjennom næringspolitikken og trekke opp en systematisk plan for bedre bruk av våre samlede ressurser.

Berge-utvalget foreslo blant annet økt satsing på å bedre kommunikasjon og pekte på at den økte innsatsen må kobles til en god samfunnsøkonomisk bruk av midlene. Når Regjeringen nå ser på en økt satsing i transportsektoren, vil vi også se på aktuelle prosjekter i Buskerud.

Tverrforbindelse over Oslofjorden er et prosjekt med stor sysselsetting i anleggsperioden og det vil gi vesentlige trafikale forbedringer. Jeg vil derfor benytte anledningen til å si at dette prosjektet fra Regjeringens side har meget høy prioritet. Dette er signaler som samferdselsministeren har gitt Vegdirektoratet.

Vi skal imidlertid være klar over, at dette prosjektet er blant de største og vanskeligste planene som er behandlet i Vegdirektoratet. Heller ikke lokalt har man klart å samle seg om ett alternativ. Mens Buskerud foreslår bru-løsning, går Akershus inn for tunnel. Dette er vel også noe av forklaringen på at den fylkeskommunale behandlingen har tatt lengre tid enn forventet. Med de konsekvenser valg av alternativ vil ha, er det nødvendig med en grundig saksbehandling.

I et brev jeg nylig har sendt Buskerud Arbeiderparti, har jeg gitt uttrykk for at Regjeringen vil legge opp til en rask saksbehandling når Vegdirektoratets hovedplan foreligger. Dersom økonomien i prosjektet er sikret og den videre saksbehandling går

greit, tar departementet sikte på å få utarbeidet en proposisjon til Stortinget så raskt som mulig til høsten.

Når det gjelder stamvegen Oslo-Bergen, som jeg også vet dere er svært interessert i, arbeides det med en stortingsmelding som skal erstatte den forrige regjeringens melding. Den forrige meldingen ble bl.a. trukket fordi det var ønskelig å foreta en nærmere vurdering både av trafikkstrømmer og av vinterstengning ved de ulike alternativer. Regjeringen tar sikte på å legge frem meldingen om stameveg slik at den kan behandles av Stortinget i løpet av vårsesjonen.

I OED arbeides det med en plan for energiøkonomisering, også dette er en av de sakene som reises av Berge-utvalget. Utvalget mener at vi ved å ruste opp og utvide vannkraftsystemet i Norge, kan utløse et kraftpotensiale på 10 Twh. Regjeringen tar sikte på å legge fram en plan for opprustning av gamle kraftverk, og også her vil det bli foreslått konkrete tiltak i forbindelse med Revidert Nasjonalbudsjett. Buskerud har prosjekter som kan være aktuelle også her.

IV GLOBALE OG LOKALE MILJØUTFORDRINGER

Jordas miljø er truet, og mange er med rette urolige for skadene som vi påfører naturen. Vitenskapen bringer stadig frem ny kunnskap om både synlige og usynlige trusler mot jordens atmosfære, vannkilder og jordressurser. I forrige uke fikk vi nok en påminnelse om dette, gjennom meldingen om at svekkelsen av ozonlaget kan være enda alvorligere enn tidligere antatt; eller som når det ble meldt at naturen i Sør-Norge rammes svært hardt av den sure nedbøren fra utslippene i Europa.

Det er bare gjennom politisk handling - i hvert enkelt land og på tvers av landegrenser - at vi kan klare å møte denne utfordringen. Heldigvis er dette en erkjennelse som får stadig bredere oppslutning, og som gir håp om at vi kan få brukt 1990-årene til den storstilte, miljøpolitiske snuoperasjonen vi nå trenger. For det finnes ingen vei utenom, dersom vi skal ha håp om å gå inn i det neste århundre og kunne se våre barn og barnebarn inn i øynene.

Gjennom kombinasjonen av vilje til endring, kunnskap og besluttosomhet må vi ta mål av oss til å klare dette sammen. Her må vi som sosialdemokrater, i solidaritet med fremtidige generasjoner, lede an i arbeidet - både internasjonalt, nasjonalt og lokalt. Derfor har Arbeiderpartiet valgt målet om en bærekraftig utvikling som en avgjørende rettesnor for sin politikk.

I dette arbeidet må vi være aktive på alle politiske plan; fra de aller nærmeste, lokalpolitiske oppgavene til innsats på den internasjonale arenaen. Vi må ha konkrete resultater lokalt, som illustrert ved Miljøpakka i Drammen. Her har dere i Buskerud klart, gjennom samarbeidet mellom staten og kommunene i Drammensområdet (Drammen, Øvre Eiker, Lier, Nedre Eiker), å forsere innsatsen for renere vann. Siktemålene som er satt opp er konkrete, forpliktende og inspirerende. Vannkvaliteten i Drammenselva skal opp, og matfisken skal tilbake til det tidligere sterkt industriforurensede vassdraget. Erfaringene som er høstet så langt, viser at det nytter - når man samler seg på tvers av sektorer og politiske plan, og inngår praktiske allianser mellom industri, myndigheter og husholdninger.

Nærmiljøet og kommunene står sentralt i Regjeringens miljøpolitiske opplegg. Nylig la vi frem en stortingsmelding om miljøvern i kommunene, hvor vi bygger på de positive erfaringene fra forsøksprogrammet som har vært gjennomført siden 1987 i 91 kommuner. Meldingen gir veiledning til miljøarbeidet på kommunalt plan, og den legger stor vekt på at miljøvern er et ansvar for alle etatene. Det kan ikke være slik at miljøvern gjelder for noen få, mens de mange ikke ser det som sitt ansvar. Knappt på noe annet felt er det så viktig som i miljøpolitikken at innsatsen blir samordnet. I meldingen understreker vi også et annet viktig poeng; at det er kommunene - ut fra situasjon og lokale forutsetninger - som må finne fram til den beste måten å organisere arbeidet på. Dette er i tråd med utviklingen generelt sett, hvor staten i sterkere grad bør stille krav om hva som bør oppnås og ikke hvordan det oppnås. Derfor er oppfinnsomheten, helheten og resultativeren som "Miljøpakka" i Drammen vitner om, så oppmuntrende.

Vi er samtidig avhengig av lokal oppmerksomhet og innsats for å få nødvendig forståelse for det internasjonale arbeidet som her må gjøres. De alvorligste miljøproblemene kjenner ikke landegrenser, og det vil ikke hjelpe Norge om vi bare konsentrerer oss om å rydde her hjemme. Landene må gå sammen om å rydde. Derfor er det vi står så hardt på i den internasjonale diskusjonen om hva som må gjøres, og i arbeidet for å få på plass nye, hensiktsmessige og forpliktende avtaler mellom landene.

Ta nå for eksempel klimaspørsmålet. Her har vitenskapen påvist drivhuseffekten, dvs. at vi slipper gjennom solvarme utenfra samtidig som vi fanger opp varmestrålingen fra jorden. Dermed endres varmembalansen og middeltemperaturen øker. Skadene vil kunne bli alvorlige, spesielt i den tredje verden - med fare for mer tørke, stigende havnivå og problemer knyttet til matforsyning, drikkevann, helse og bosetting. Vi trenger ikke mye fantasi for å se for oss de mulige sosiale og politiske virkningene av dette, i form av fattigdom, uro og folkevandringer.

Derfor er disse utfordringene et spørsmål om ikke bare å rydde i egen hage, men også å vise solidaritet på tvers av landegrenser og på tvers av generasjoner. Og som et velstående industriland har vi viktige oppgaver foran oss. Samlet har industrilandene en fjerdedel av jordas befolkning. Men de står for rundt 75 % av de globale CO2 utslippene, som er den viktigste av klimagassene.

Den siste tiden er det blitt mye snakk om såkalte kostnadseffektive avtaler. Dette er et helt sentralt prinsipp, og jeg skal kort si noen ord om det. Det betyr at vi bør sette inn kreftene og ressursene, på tvers av landegrenser, der vi får mest kutt i utslippene for hver krone som settes inn. F.eks. koster det rundt 10% av hva det koster i Norge å redusere svovelutslipp i Polen. Dette betyr med andre ord at vi for samme beløp vil få rundt 10 ganger så store kutt i utslippene i Polen som i Norge. I slike og tilsvarende tilfeller vil det selvsagt være en fordel om vi får til avtaler og mekanismer hvor landene samarbeider.

Eller la meg ta et annet eksempel som gjelder CO2. Som mange er kjent med er kull mer CO2-skapende enn gass. Det betyr at landene

på kontinentet kan redusere sine CO2 utslipp dersom de erstatter kullbasert energiforsyning med gassbasert.

For Norge som gassleverandør har dette selvsagt stor betydning. F.eks. har norske gassleverandører inngått en avtale om å forsyne et nederlandsk selskap med gass som innebærer at CO2-utslippet i Nederland reduseres med 5.1 mill. tonn, mens den tilsvarende økning i utslippet fra norsk sokkel som følge av denne salgskontrakten bare er på 0,1^{mill.} tonn. Sagt på en annen måte: Reduksjonen for det globale miljøet av den norske gassleveransen er i dette tilfellet på 5 mill.tonn CO2 pr. år.

Eksempelet illustrerer hvorfor vi, med basis i nasjonale målsettinger og forpliktelser om å redusere Co2-utslippene, vil være tjent med internasjonale ordninger med byttbare kvoter. Derfor arbeider vi nå for en ny generasjon internasjonale miljøavtaler som kan åpne for slike kontrakter som jeg her ga et eksempel på. Alle land vil komme bedre ut om vi samarbeider med sikte på kostnadseffektive utslippsreduksjoner, enn om vi holder på dagens avtaler om prosentvise reduksjoner i hvert enkelt land.

V. BARNAS OPPVEKSTVILKÅR

Arbeiderpartiet har utpekt barn og unge som et av sine tre satsningsområder dette året, ved siden av sysselsetting og miljø. Vi må sørge for at ikke barna blir tapere i en samfunnsutvikling som har satt stadig flere småbarnsfamilier i "klemme". Derfor har Regjeringen i sitt første statsbudsjett lagt opp til en barnepolitisk offensiv.

Vi vil sikre barna en god oppvekst gjennom en helhetlig plan, der flere tiltak virker sammen for å skape større trygghet for den enkelte familie:

- Lønnet foreldrepermisjon utvides til ett år.
- Alle barn mellom 1 og 6 år sikres plass i barnehage eller annet tilrettelagt tilbud.

- Alle 6-åringer sikres et heldagstilbud i skolen. Undervisningsdelen skal være obligatorisk.
- Vi skal bygge ut heldagsskoletilbud for alle barn i 1. - 3. klasse.
- Barns rettigheter skal styrkes, køene i barnevernet avvikles og kommuner og fylkeskommuner bygge opp et skikkelig barnevern.

Men vi må ikke glemme at selv om barnehager og skole-fritidsordninger springer ut av et tilsyns- og omsorgsbehov, så skal det først og fremst være et tilbud til barnet selv. Et tilbud om egenutvikling og vekst.

Derfor har regjeringen også ønsket å styrke skolen for de minste. Inneværende år er det satt av penger på statsbudsjettet til å øke undervisningen med 3 timer pr. uke i skolens 1. - 3. klassetrinn.

VI. DE ELDRES SITUASJON

Selv om Regjeringen i likhet med partiet har valgt barn og unge til ett av sine satsningsområder, så har vi slett ikke glemt arbeidet for de eldre. Leserinnlegg i avisene den senere tid, viser at mange eldre ble opprørt da de fikk se resultatet av indeksreguleringen av trygden. Oppslag om 43 øre dagen i tillegg for de trygdede, har fått mange til å reagere. De har åpenbart trodd at dette har vært pensjonistoppgjøret i 1991. I virkeligheten er det bare et tillegg til til fjorårets oppgjør, i tråd med det arbeidstagerne har fått.

Dette tillegget skal kompensere for en prisstigning som ble litt større enn forutsatt i lønnsavtalen. Mens lønnstagerne forhandlet seg frem til et indekstillegg på 0,3 prosent, har Regjering og Storting gitt et 0,4 prosent tillegg for pensjonistene, svarende til 158 kroner pr. minstepensjonist. Årets pensjonistoppgjør derimot, har vi ennå ikke begynt på. Det skal drøftes i mai i år, og først når det er behandlet, vet vi hva pensjonistene får i

tillegg i år. Lavere prisstigning vil også pensjonistene ha glede av.

Pensjonisttilværelsen er en rik periode for de aller fleste. For mange er overgangen til pensjonisttilværelsen bare en terskel inn til en ny, aktiv periode av livet. Men vi må som samfunn ta inn over oss at vi får flere eldre. Det betyr at det også blir flere som trenger hjelp og omsorg mot slutten av livet. De tilbud vi kan gi dem, er av stor betydning både for de eldre selv og for deres familie. For mange vil dette være like viktig som jevnlig justeringer av trygden.

Som kjent er det kommunene som har ansvaret for oppgavene innenfor eldreomsorgen. La meg derfor minne om at den viktigste bedring for pensjonistene som følge av det statsbudsjett Regjeringen har fått vedtatt, er en markert økning i overføringen til kommunene, sammen med en økning av bostøtte på 50 millioner kroner. Noe som nettopp vil komme pensjonister med lave inntekter og høye boutgifter til gode. Her hviler det også et ansvar på det enkelte kommune- og fylkesparti, ikke minst når vi nå skal inn i en valgkamp der de lokale programmene spiller en stor rolle.

Dere starter nå en "Prat-til-praksis-aksjon" der hensikten nettopp er å finne gode, løsninger i lokalsamfunnet. I Hurum kommune har de lyktes med et slikt tiltak, de såkalte "formidlingsentralene". Her har kommunen og frivillige organisasjoner gått sammen om å koble de som trenger hjelp og støtte, med de som har tid og lyst til å gi det. Modellen er enkel, den er billig, og den dekker et behov som vanlig hjemmehjelpstjeneste ikke har kunnet dekke. Og - ikke minst viktig - det skapes på denne måten verdifull kontakt mellom unge og eldre og mellom mennesker som kanskje ellers ville ha tilbrakt mange timer alene.

Kommunen dekker husleie og telefonutgifter, de frivillige organisasjonene, som pensjonistforeninger, vel-foreninger og husmorlag, går sammen om å ha vakt på formidlingsentralen. De tjenester som formidles, betales med kr. 30 pr. time. En ide for andre å prøve!

Skal vi make alle de omsorgsoppgavene vi står overfor i samfunnet, er det viktig at mange deltar og i praksis viser omsorg, nærhet og ansvar. Bare på den måten kan vi sikre hverandre trygghet og slå hull på myten om at det å bli gammel betyr isolasjon, ensomhet, hjelpeløshet og følelsen av å være overflødig.

VII DEN EUROPEISKE UTFORDRINGEN

I ukene fremover vil innspurten i EØS-forhandlingene stå i fokus. Det var en Arbeiderparti-regjering som i 1987 la frem den første Stortingsmelding om vårt forhold til Europa på 15 år. Det var vi som fikk i gang EØS-forhandlingene. Og det er vi som må fullføre dem etter at de andre kastet kortene.

Så får vi heller leve med at SV fortsetter sitt politiske liv langt borte fra virkelighetens verden. Vi hørte at Erik Solheim ville bli stor. Men hva gjør SV i møte med våre europeiske utfordringer? Jo, som Prøysens Lillebror: "Vips under senga med veldig hast - og uten at pompen blir sittende fast."

SV kryper under senga og roper "stopp verden - vi vil av!" Partiets Europa-politikk kan oppsummeres i tre bokstaver: N E I. Nei til en verden som forandrer seg, nei til alle vanskelige valg, nei til å vise en farbar vei for Norge i det nye Europa.

Slik kan ikke vi svare. Vi må spørre: Hvilken betydning har det for oss at de 12 EF-landene nå gjennomfører sitt indre marked? Hva blir våre valg når delingen av Europa opphører og landene søker sammen i et tettere samarbeid? Vi kan ikke gjøre som SP eller som SV, som ifølge Paul Chaffey fører taktiske og kortsiktige debatter på bekostning av den virkelige debatten om Europas fremtid og Norges plass i den. Vi kan ikke late som om ingenting er hendt.

Det brede Stortings-flertallets sluttet alt i 1988 opp om at Norge må møte utfordringene fra det indre marked. Vi trenger en

omfattende samarbeidsavtale med de andre 18 landene i Vest-Europa som mottar 90 % av vår eksport. Det sier seg selv at et land som vårt ikke kan stå alene. Det var ikke isolasjon som la grunnlaget for vårt velferdssamfunn. Det var åpenhet mot omverden som skapte den velstand vi har skapt og fordelt. Det var samhandel med Europa som gjorde at treforedlings og trevare-produsentene i Buskerud kom ut med sine produkter.

Et felles regelverk og like konkurransevilkår i hele Vest-Europa - det er det EØS-avtalen handler om. Og så skal vi ikke glemme: De nye demokratiene i Øst-Europa søker mot EF og vårt samarbeid. Et felles regelverk for handel i hele Europa er under utvikling. Frihandels-avtalen med EF fra 1973 holder ikke mål. Vi trenger en avtale som dekker flere områder og som også åpner for samarbeid på nye områder som miljø, utdanning, forskning og den sosiale dimensjon.

EØS-avtalen møter disse behovene, men det dreier seg ikke om noe EF-medlemskap. Landbrukspolitikken og fiskeripolitikken er holdt utenfor. Det samme er skatte- og avgiftspolitikken. Vi kommer ikke med i EFs overnasjonale beslutningssystem. Utenriks- og sikkerhetspolitikken er heller ikke med. Ha dette klart for dere, for det er mange som ønsker å blande kortene ved å si at EØS er det samme som EF. Men jeg tror folk ser forskjellen. Informasjonen når frem. Nå er det flertall for en omfattende EØS-avtale i alle partier.

Et lite land som Norge trenger både felles regler og sikkerhet for at de blir etterlevet. Med jevne mellomrom opplever vi anklager om dumping, både i USA og i EF. Det rammer til tider treforedlingsindustrien som dere kjenner godt her i Buskerud. Bak slike anklager ligger ofte utenlandske nærings-interesser som frykter norsk konkurranse. Det er lettere å angripe næringer i et lite land enn å "straffe" større og sterkere land eller handelsgrupperinger. Derfor opplever vi tøffere behandling enn f.eks. EF-land. I dag er det internasjonale regelverket så svakt at det er lite vi kan gjøre mot slike anklager.

I EØS skal det være felles konkurranseregler, og det skal være ordninger for å kontrollere at reglene følges. Da kan man ikke anklage et land for å bryte reglene uten å føre bevis for at det faktisk har skjedd. Hvem er dette aller viktigst for? Jo, for de mange eksportnæringene nettopp i distrikts-Norge. Det er først og fremst i distriktene at vi finner de næringer som konkurrerer på eksportmarkedet. Stål, jern, fisk, treforedlingsprodukter og aluminium - alle disse produkter har opplevd dumping-anklager.

Så ser jeg noen hevder at dette med eksportnæringene og arbeidsplassene ikke er så viktig. De påstår at de fleste arbeidsplassene her i landet er i de skjermede næringer, og at de næringene kan leve bedre med en frihandelsavtale. Jeg ber dere tenke over hva slike utsagn betyr. Det man egentlig sier, det er at greier vi ikke å holde vår eksportindustri konkurransedyktig, ja så gjør det jo ikke noe, for de fleste jobber jo faktisk i offentlig sektor eller annen skjermet virksomhet.

De som er rimelig bevisste, vet at vi ikke kan leve, i hvertfall ikke utelukkende, av å klippe håret av hverandre. For å finansiere en stor offentlig sektor, for å ha verdier å fordele, ja, så må disse verdiene skapes. Mange av de pengene vi skal bruke her hjemme, er vi nødt til å tjene ute. Vi må kunne hevde oss der hvor også andre lands varer og tjenester sirkulerer. Vi må rett og slett være gode nok til å konkurrere med andre land. Men det skal vi ikke være redde for - fordi vi er gode nok, når vi jobber sammen for å nå våre mål.

Men betyr ikke det indre markedet økt konkurranse også i Norge? Jo, det vil bli økt konkurranse - i alle fall! Det finnes ingen metode til å velge seg bort fra det. Vi er nødt til å bli flinkere, og vi kan bli flinkere.

Buskerud gir et godt tversnitt av den norske næringstrukturen. Her høster vi av naturressursene gjennom treforedling og trelastindustri. Her er en stor underskog av små og mellomstore bedrifter. Her er landbruk og enkelte steder spredt bosetting. Alle må vi gjøre en innsats for å møte muligheter og utfordringer fra Europa. Vi vet f.eks. at vår treforedlingsindustri holder

høyeste nivå. Markedet vil ha våre produkter og vår kompetanse. Nå må vi dra nytte av de nye mulighetene som åpner seg. Vi vet at Europa vil satse på skogplanting. Der har vi kompetanse. Vi vet også at EF-landene vil arbeide for bedre utnyttelse av sine skogressurser. Der har vi teknologi og erfaring. Det må vi nå frem med.

Det mangler fortsatt ikke på skremselspropaganda om Europa og EØS, selv om jeg ser en tendens til at usaklighetene ikke slår så lett igjennom nå. Det skapes inntrykk av at vår velferdsstat, med alle de ordninger Arbeiderpartiet selv har kjempet frem - skulle stå i fare med EØS-avtalen. Men om dette var tilfelle - da ville ikke Regjeringen, Stortingsgruppa og Det norske Arbeiderpartis sentralstyre gått inn for den. Hvordan vi fordeler, hvordan vi ilegger skatter og avgifter, hva slags helse og sosialpolitikk vi vil føre, hva slags miljøpolitikk vi vil satse på - dette bestemmer vi i Norge og det vil vi gjøre i fremtiden.

Vi vil fortsatt kunne føre en aktiv distriktpolitikk, selv om dette er det siste området der noen ønsker å så tvil. Vi har fått bekreftet skriftlig og muntlig fra EF at spredt bosetting og fraflyttingstendenser vil være akseptable kriterier for distriktsstøtte i EØS.

Dette bringer meg til et annet viktig poeng: EØS-samarbeidet gir oss også muligheten til større gjennomslag for våre verdier. La meg ta et eksempel. Under arbeidet med erklæringen fra EFTA's statsministtermøte i Oslo i mars 1989 - det var denne erklæringen som la grunnlaget for EØS-forhandlingene - sto vi fra norsk side hardt på for å styrke den sosiale dimensjon i EØS. Dengang var det enkelte EFTA-land som motsatte seg dette. De var ikke fortrolig med den tradisjon vi har for dialog mellom partene i arbeidslivet.

Nå opplever vi en positiv utvikling. EØS-forhandlingene har gitt oss mulighet til å argumentere for våre syn - til å forklare hvordan partene spiller en viktig rolle i vårt arbeids- og samfunnsnivå. Skepsisen i EFTA er borte. Og i forhandlingene med EF er vi trygge på at alle sider ved det Sosiale Charter EF har vedtatt vil komme med i avtalen. Vi opplever til og med at de sosiale

partene i EF oppfordrer EFTA-landene til å spille på lag - til å presse frem ordninger som kan sikre den sosiale dimensjon.

Dette greier vi fordi vi deltar, fordi vi er aktive. Dette bør de tenke over - de som vil sette oss utenfor. Da vil andre bestemme. Det er ikke det jeg kaller selvråderett!

Det er ingenting i avtalen som vil redusere våre muligheter til å føre en aktiv sosialpolitikk. Tvert i mot åpner det seg nye muligheter til å bringe det felles europeiske nivået oppover. I tillegg til minimumsregler på flere områder arbeider vi for å få inn overordnede mål for den sosiale dimensjon i avtalen. Dermed setter vi en standard og bidrar til at utviklingen har viktige mål å styre etter.

De samme observasjonene kunne jeg gjøre for miljøet. EØS-avtalen vil ikke svekke våre miljøstandarder eller vår mulighet til å føre en aktiv miljøpolitikk. Men det at vi deltar, bidrar til å bringe det europeiske nivået oppover.

Ingen ønsker å fremstå som sinke i miljøpolitikken. Derfor må noen gå foran - og argumentere for forandring. Det bekrefter det vi nå må venne oss til: Det er gjennom aktivt internasjonalt samarbeid at vi kan påvirke utviklingen så det monner.

VIII DE GLOBALE UTFORDRINGENE

Krisen i Gulfen er ikke over selv om krigen er slutt. Fred er ikke bare fravær av krig. Det er ikke fred når hundretusener av kurdere er på flukt i Nord-Irak. Undertrykkelse, forfølgelse, blind vold - dette er ikke den stabile fredssituasjonen i Midt-Østen som så mange har tatt til orde for. Fred er ikke bare å vinne krig. Fred er byggende arbeid som aldri tar slutt. Befrielsen av Kuwait må gi grunnlag for en mer omfattende innsats for varig fred i området.

Iraks krigsmaskin og forbudte våpen må raskt bli ødelagt i samsvar med de krav FN har stilt. Norge er rede til å stille til

rådighet for FN norske eksperter som kan delta i overvåkingen av dette.

Gulf-krigen viste klart hvor mangelfull kontrollen er med salg av konvensjonelle våpen. Vi vil fortsette arbeidet for bedre kontroll med våpenhandel med særlig vekt på slike våpen som muliggjør angrepskrig. Tidligere har det vært motstand mot slik kontroll i mange land, også i utviklingsland. Vi håper nå at tilfellet Irak, der krigsmaskinen ble bygget opp med leveranser fra de faste medlemmer, vil gjøre dette arbeidet lettere.

Kurdernes situasjon påkaller verdenssamfunnets solidaritet. Først startet Saddam Hussein krigen i Gulfen med sin brutale invasjon av et lite naboland. I slutfasen av krigen erklærte han krig mot miljøet og satte 600 oljebrønner i Kuwait i brann. Nå fører han krig mot sitt eget lands befolkning. Vi har fått en ny tragisk flyktningsituasjon. Kurdernes grusomme lidelser opprører og ryster oss. Vi spør hvor lenge Saddam kan fortsette som sitt lands leder. Hvor store lidelser skal denne mannen få sette i stand?

Norge har gjentatte ganger fordømt Iraks brutale overgrep mot den kurdiske og shia-muslimske sivilbefolkning. Regjeringen har gitt klart uttrykk for dette, ikke bare i Norge. Dette har vi gjort i klart språk direkte overfor makthaverne i Bagdad. Dette har vi gjort i FN. Og dette vil vi fortsette å ta opp. Ingen skal være i tvil om hva Norge mener.

Vi vil kort sagt følge en hard linje overfor Saddam Hussein og en solidaritetslinje overfor hans ofre.

Videre har vi tatt kontakt med EF, Storbritannia, USA, Frankrike, FNs Generalsekretær og FN's høykommissær for flyktninger. Vi har uttrykt støtte til planen om en FN-overvåket sikkerhetssone for kurdere i Nord-Irak og vi har fremmet et eget norsk initiativ.

Dette går ut på at Sikkerhetsrådet bør vedta en plan for at FN's høykommissær for flyktninger kan stå ansvarlig for at kurderne trygt kan reise tilbake til sine hjem innenfor en sikkerhetssone. Planleggingen må starte snarest for at flyktningene skal kunne

vende tilbake til Irak og til sine egne områder. Lykkes dette, vil vi kunne få styrket menneskerettighetene og bidratt til at kurderne kan gjenoppbygge en trygg og verdig tilværelse. Da vil også bistanden til gjenoppbygging, helsevern og matvarer bli mer effektiv.

Siktemålet må være at FN blir bedre i stand til å trygge liv, helse og sikkerhet også når trusselen kommer fra landenes egne makthavere. Her finnes ingen enkle løsninger, men mye ville være vunnet om vi hadde en form for internasjonal meklingsordning for interne konflikter, ikke bare for konflikter mellom land.

Det internasjonale samfunn må være rede til å bidra generøst til at kurderne kan komme hjem under sikre og trygge forhold. Dette er også holdningen til FNs Høykommissær for flyktninger. Norge må være forberedt på å støtte dette arbeidet.

Allerede i januar ga Norge 10 millioner kroner til Høykommissærens arbeid og 20 millioner til Internasjonale Røde Kors. Straks kurderkatastrofen ble kjent, bevilget vi 10 nye millioner til kurderne. Disse går nå til 5 nødhjelpsfly til Tyrkia og Iran i regi av Kirkens Nødhjelp og Norges Røde Kors. Vi har også stilt et stort transportfly til Høykommissærens disposisjon. Flyet har fraktet 50 tonn norske nødhjelpsforstyringer og vil nå brukes fortløpende til hjelpesendinger fra beredskapslagre på Kypros og Pakistan.

Da gulfkrigen raste, hevet det seg røster i vårt land om at Norge måtte engasjere seg sterkere i de rent militære operasjoner. I dag er det merkelig stille på høyresiden i norsk politikk.

Arbeiderpartiet har et annet syn på hvordan Norge kan fremme internasjonal fred og sikkerhet. Vi sa det da, og jeg gjentar det her: Vi kan og skal bidra til løsning av konflikter med særlig vekt på områder der vi har tradisjoner og ekspertise. Norge har stått og skal stå i første rekke i kampen for å hjelpe der mennesker lider nød, også når vi selv har problemer som fortøner seg som store.

For Arbeiderpartiet har det alltid vært slik at vår nabos skjebne ikke er oss likegyldig. Det er en grunnleggende forpliktelse for oss og en del av vårt menneskesyn. I en verden som stadig rykker oss nærmere, er også kurderne våre naboer.

* *

Situasjonen i Gulfen, men også utviklingen i Øst-Europa - rivende, labil og spennende - krever stor innsats, men stiller også spørsmål om fordeling av ressurser. For utviklingslandene, og særlig for Afrika ble 80-årene det tapte tiår. Disse landene frykter nå å bli glemt av de vestlige industriland. Det må ikke skje.

På toppen av en generell utviklingskrise truer 1991 med å bli et nytt kriseår for Afrika. 25 millioner mennesker er allerede berørt av alvorlig tørke og borgerkrig. Livstruende situasjoner er i ferd med å oppstå flere steder, og krisen kan komme til å overskygge katastrofeårene 1984-85 da tørken skapte enorme lidelser på hele kontinentet. Kvinner og barn rammes hardest. Verst er det på Afrikas Horn, i Liberia og det sørlige Afrika. I Etiopia truer borgerkrigen med å bryte ut. Sudan trues av en krise verre en noen gang.

I den akutte krise som er oppstått i Afrika, har vi gått inn med aktiv solidaritetshjelp der katastrofene rammes hardest. 80 millioner er gått til Afrikas Horn, 12 millioner til Liberia, 40 millioner er gått til krigs- og tørkerammede områder i Afrika.

XI. AVSLUTNING

Den viktigste oppgaven i månedene fremover blir nå å mobilisere hele bevegelsen foran valget til høsten. En av våre mest kjente samfunnsforskere, Henry Valen, har spådd at det kan komme til å bli en skitten valgkamp. Det synes som om han får rett - når Erik Solheim på landsmøtet til SV, nærmest med stolthet, proklamerer at man ikke kan bekjempe Carl I. Hagen uten å bli møkkete på hendene.

Solheim må ikke få lov til å forfalske arbeiderbevegelsens

historie slik han gjør når han tar Einar Gerhardsen og Martin Tranmæl til inntekt for populismen. For hva sa vel Tranmæl? Han var den første til å understreke at arbeiderbevegelsen aldri må drive hva han kalte "værhane-politikk". Det har arbeiderbevegelsen heller aldri gjort. Tvert imot, noen av de viktigste seire arbeiderbevegelsen har vunnet, har vært kjempet fram i motvind!

Vi tar fullt ut inn over oss det synspunkt Einar Gerhardsen ga uttrykk for da han sa at en organisasjon skal ha både øyne og ører for hva som rører seg blant folk. Men vi må ikke snu kapp etter vinden og hive oss på ethvert populært standpunkt, slik Erik Solheim og Carl I. Hagen nå konkurrerer med hverandre om å gjøre.

Det lover ikke godt for ukene og månedene vi har foran oss. Men vi skal ikke la oss skremme, hverken til å drive urenslig argumentasjon eller til å innta lettvinde standpunkt. Så lenge vi vet at våre standpunkt er saklig riktige, skal vi stå på dem selv om vi møter motbør.

Høyre forsøker å skape det inntrykk at vi er limt fast til gamle dogmer. Nei, som sosialdemokrater jobber vi ut fra virkeligheten som den er. Vi forsøker ikke å selge lettvinde løsninger, der de ikke finnes. Vi holder heller ikke fast ved gamle løsninger, fordi de engang var våre. Det som har preget arbeiderbevegelsen, er nettopp reformviljen. Den har vi hatt opp gjennom hele vår historie, og den har vi fortsatt. Vi har tatt mål av oss til å gjennomføre store reformer også i 90-årene - for barn, unge og utdanningssøkende. Og vi har satt oss som mål å gjøre en innsats for vårt felles miljø, her hjemme, i internasjonale avtaler og i den store, globale sammenheng.

Da er det viktig at hele organisasjonen er med. At fylkespartiene og kommunepartiene - som dere nå på Bragernes Torg om noen ganske få minutter - får i stand markeringer og gjør en innsats lokalt. Det er en oppgave jeg vet dere tar alvorlig, når dere nå skal igang med et "prat-til-praksis" arbeid som vil løfte det lokale partiprogrammet fram i valgkampen. Jeg ønsker dere lykke til, både

med eget arbeid og med det spennende politiske arbeidet som venter
utover i nittiårene.